

Od hlíny ke kachli

Hebrejské slovo ‚adama‘ označuje hlínu. Bůh je ve Starém zákoně nazýván hrnčičem a lidé pak hliněnými nádobami. A jak že se to jmenoval první biblický muž?

TEXT A FOTO: LIBOR SOUKUP

1 GUMOVÁ PALIČKA Hlínu je třeba zbitvít bublin, zvláčnit a připravit na tvarování
2 ŠLIK Neboli blátíčko. Připravuje se rozpuštěním hlíny ve vodě. Používá se k lepení jednotlivých dílů a k retušování.
3 KOVOVÁ TOČNA Malířský kroužek a různé druhy modelovacích špachtlí jsou nezbytné pomůcky pro snadnější a přesnější práci s keramickou hmotou.
4 PRŮMYSLOVĚ ZPRACOVANÁ HMOTA V nabídce lze najít širokou škálu keramických hmot z různých oblastí. Liší se složením jílu, barevností, typem, velikostí ostřív i vypalovací teplotou.
5 PRACOVNÍ PLOCHA Je uspořádána prakticky, aby činnosti navazovaly.

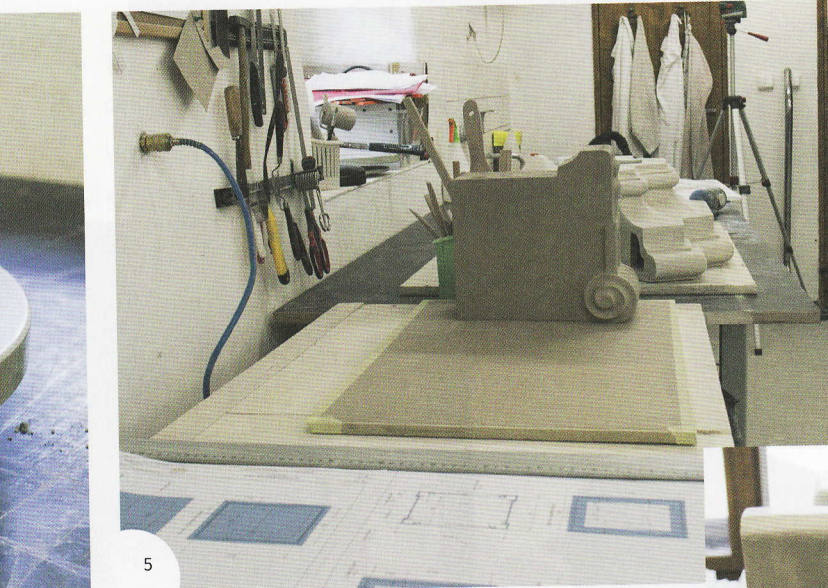
Bereme-li do ruky hlínu, dotýkáme se samotných prapočátků světa i všech jeho proměn. S hlínou se dají zažít věci – s trochou nadsázky lze říct, že i zázraky. Vybavíte si, jak se tváří dítě, které poprvé promění hroudu jílu v miskou? Podobný výraz musel mít i první pravěký hrnčič, zakladatel jednoho z nejstarších lidských řemesel, které změnilo celou naši civilizaci a které až mnohem, mnohem později vedlo i ke kamnařině. Kamnař specialista je výtvořem pozdního středověku – je vedlejšími produktem hrnčiče, který zkotřil otevřený oheň a uvěznil ho za stěnou z kachlů. A na tomto principu se vlastně dodnes nic moc nezměnilo. Hlína, voda, oheň – přírodní živly, které spoutány člověkem dávaly vznik kamnařskému dílu před tisíci lety i nyní.

UMĚNÍ I FYZIKA

Stavbu kachlových kamen lze jednoduše popsat jako proces kultivace hlíny a i dnešní kamnař by měl být této přeměny schopen.

RUČNÍ PRÁCE

Jsou to paradoxy! Novinový titulek „Práce rukama se opět blíží ceně zlata“ je jinde negován titulkem „Většina učňů nevěří, že je práce rukama uživí.“ Další články zas striktně oddělují, zda se člověk živí rukama či hlavou. Jako by to snad nešlo dohromady. Jak zkrlesle vnímáme činnost, která vyplňuje podstatnou část našich životů? Tvořivá práce, duševní i manuální, člověka obohacuje a činí šťastnějším. Marná a rutinní práce, duševní i manuální, ho ubíjí a frustruje. I proto je dělení práce na „ruce a hlavu“ nemoudré. Nepřijímejte dobrovolně toto moderní klíše!

5

6

To znamená ovládat škálu teoretických znalostí i praktických dovedností. Při návrhu podoby topidla musíte respektovat historický vývoj, aktuální trendy, technické možnosti i limity. Kamnař musí být designér i obchodník, psycholog i umělec. Výroba kachloví vyžaduje zručnost keramiky, odvahu experimentátora, kázeň chemika a přesnost konstruktéra. Fungující ohniště a tahový systém kamnař nezkonstruuje bez povědomí o fyzikálních zákonech, procesu hoření, vlastnostech materiálů a jejich vzájemném působení.

CESTY KE KACHLI

Základním stavebním prvkem kachlových kamen je kachel. Chceme po něm, aby hřál a byl zároveň konstrukčním i estetickým prvkem. K tomuto cíli vede mnoho cest a nedá se říct, že ho lépe naplňují kachle tvarově jednoduché či složitější, výrobně komplikované nebo ty snadné, umělecky propracované či strohé a prosté. Všechny totiž mají v kamnařském světě své místo. My se na výrobu kachle podíváme zblízka.

6 ZDOBENÁ VOLUTA

Hlína je v kožovitém stavu, kachel je připraven na sušení před prvním přezahem.

7 POŘÁDEK V dílně musí mít všechno své místo, aby nevznikal chaos.

7

KROK PRVNÍ: HLÍNA

Pro zdárnou výrobu kachlů je zásadní výběr keramické hmoty. Musí vás zajímat její plasticita, pórovitost, zrnitost, míra smrštění při sušení a výpalu i zabarvení. U glazovaných kachlů je třeba brát zřetel i na budoucí interakci glazury a kachlového střepu. Když si kamnář vybere, může začít kouzelná proměna. Existuje několik klasických keramických postupů: modelování, vytáčení na kruhu, lití či vlačování do forem. Každý způsob má své přednosti i nevýhody.

MODELOVÁNÍ A KRUH

Modelování je tvarově nejsvoobodnější. Z měkké hroudy připravené dle vlastní receptury nebo z průmyslově zpracovaného bloku se vymačkávají tvary nebo připravují pláty, z nichž se kachle slepují pomocí tzv. šlikru, hliněného blátíčka. Práce na hrnčířském kruhu patří s modelováním k tradičním metodám a většinu středověkého kachloví si bez zvládnutí práce s kruhem lze těžko představit.

UMĚNÍ FORMY

Výroba kachlů z forem představuje celkové zefektivnění produkce – můžete vyrábět rychleji a snadněji, ale pozor, vytvoření forem je samostatná časově náročná disciplína a cesta k výslednému pracovnímu negativu může být hodně dobrodružná. Dokonalý vzhled odlitků navíc nemusí vždy souznít s řemeslnou syrovostí tradiční kamnářiny.

SUŠENÍ PŘED VÝPALEM

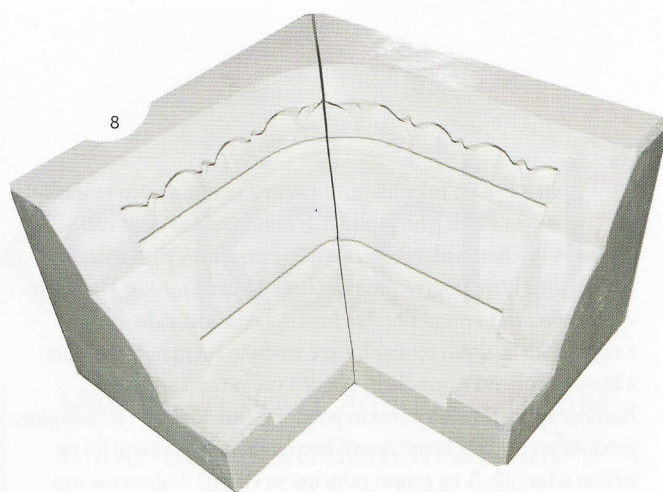
Čerstvý kachel obsahuje vodu a tu je třeba před výpalem vysušit. Čím pomaleji a rovnoměrněji materiál vysychá, tím méně deformací a prasklin hrozí. Lépe se suší méně plastické hmoty s vyšším obsahem ostřiva, které díky pórovitosti snáze uvolňují vodu. U plastických materiálů je nutno vyrovnávat rozdíl povrchové a vnitřní vlhkosti střepu a odsychání zpomalit clonou z fólie či vlhké tkaniny. Polévání či nástřík glazurou obvykle předchází výpalu a jde vlastně o poslední operaci, kdy kachel prochází rukama kamnáře-keramika před dokončením.

BOD PROMĚNY: VÝPAL

Pálení v peci, to je kapitola sama pro sebe. Pro někoho představuje neuchopitelný rituál, jehož 100% kontrola není v lidských silách, jiný se řídí přesnými postupy, pečlivě zaznamenává a vyhodnocuje měřené teplotní údaje i jednotlivé časové fáze výpalu. Komfort výpalu v programovatelné elektrické peci nelze srovnávat s živelností pálení ohněm v peci na dřevo. Jisté je však jedno. Výpal jednou provždy změní krystalickou strukturu kachloví.

KROK POSLEDNÍ: KACHEL

Nově vytvořená keramická vazba výrobek zcelí a zpevní. Kachel je připraven akumulovat teplo, být nosnou součástí pláště budoucích kamen a stát se jejich nadčasovou okrasou. A kam se vytratila hlína z počátku? Proměnila se v kamna!

8 FORMA Sádra z keramické hmoty odsaje povrchovou vodu a umožní snadné oddělení hlíny z formy. **9 ODŘEZKY** Nelze je hned využít, ale dají se zrecyklovat do nové keramické hmoty. **10 PESTRÁ ŠKÁLA FOREM** Rozšiřuje sortiment dílny. **11 KAMNA** s ručně dělanými kachli z trojklášteří v Českém Krumlově postavila Zámecká kamnářská manufaktura s.r.o.